בסייעתא דשמיא

תורה שבכתב

הפצת ועידוד לימוד התורה הקדושה עם פירוש רש"י

המפעל העולמי תורה שבכתב
עידוד לימוד ויידעת פיעורה הקדושה עם פירוש רש"י

יו"ל ע"י קרן תרי"ג לזיכוי הרבים
לטובת נשמת הרבני הנגיד הנכבד
הרה"ח ר' אריה (לייבל)
בהרה"ח ר' יונה רובין ז"ל

פרשת וישלח | גיליון קמ"ו (שנה ד') | כסליו תשפ"ז

חֲזָרַת יַעֲקֹב לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל • מַלְכֵי אֱדוֹם וְתוֹלְדוֹת עֵשָׂו

תוכן

בְּסוֹף פָּרָשַׁת וַיֵּצֵא לָמַדְנוּ עַל יְצִיאַת יַעֲקֹב מִבֵּית לָבָן בְּחָרָן בְּדַרְכּוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּפָרָשָׁתֵנוּ אָנוּ מַמְשִׁיכִים לִלְמֹד עַל דֶּרֶךְ חֲזָרָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב מֵחָרָן אֶל בֵּית אָבִיו בְּחֶבְרוֹן, כְּשֶׁהוּא מִתְעַכֵּב בְּדַרְכּוֹ מְקוֹמוֹת, וְהַפָּרָשָׁה מְסֻתָּמֶת בְּפֵרוּט תּוֹלְדוֹתָיו שֶׁל עֵשָׂו.

נושאים

שְׁלִיחַת מַלְאָכִים עִם דּוֹרוֹן לְעֵשָׂו • חֲלֻקַּת הַמַּחֲנֶה וּתְפִלַּת יַעֲקֹב • מַאֲבַק עִם הַמַּלְאָךְ • אִסּוּר גִּיד הַנָּשֶׁה • פְּגִישָׁה עִם עֵשָׂו • דִּינָה בִּשְׁכֶם • פְּטִירַת רִבְקָה • קְרִיאַת הַשֵּׁם 'יִשְׂרָאֵל' • פְּטִירַת רָחֵל וְהַלֵּדֶת בִּנְיָמִין • מַעֲשֵׂה רְאוּבֵן • יַעֲקֹב בְּחֶבְרוֹן • פְּטִירַת יִצְחָק • תּוֹלְדוֹת וְאֶלּוּפֵי עֵשָׂו • אֲצָאצָאֵי שֵׂעִיר וּמַלְכֵי אֱדוֹם.

זמן

פָּרָשַׁת וַיִּשְׁלַח מַקִּיפָה תְּקוּפָה בַּת **23 שָׁנָה**, מִתּוֹכָם: **שְׁנָתַיִם** בָּהֶן הִתְעַכֵּב יַעֲקֹב **18 חֳדָשִׁים** בְּסֻכּוֹת, וְ-**6 חֳדָשִׁים** בְּבֵית אֵ-ל. וְעַד מִיתַת יִצְחָק כָּעֲבֹר **21 שָׁנָה** [12 שָׁנָה אַחֲרֵי מְכִירַת יוֹסֵף עָלֶיהָ נִלְמַד בְּפָרָשַׁת וַיֵּשֶׁב], כְּשֶׁיִּצְחָק בֶּן **180 שָׁנָה**.

מקום

בְּפָרָשָׁתֵנוּ אָנוּ עוֹבְרִים עַל פְּנֵי תֵּשַׁע מְקוֹמוֹת:

א. **שְׂדֵה אֱדוֹם שֶׁבָּאָרֶץ שֵׂעִיר** - לְשָׁם שָׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים אֶל עֵשָׂו. וְעוֹד מְקוֹמוֹת בָּהֶם הָיָה יַעֲקֹב:

ב. **בְּמַעְבַּר-יַבֹּק** - הָעֲבִיר מִשְׁפַּחְתּוֹ בַּנַּחַל.

ג. **בְּפְנוּאֵל** - נֶאֱבַק עִם שָׂרוֹ שֶׁל עֵשָׂו.

ד. **סֻכּוֹת** - בָּנָה בַּיִת וְסֻכּוֹת.

ה. **בִּשְׁכֶם** - בָּנָה מִזְבֵּחַ וּמַעֲשֵׂה דִּינָה.

ו. **בְּבֵית אֵ-ל** - בָּנָה מִזְבֵּחַ.

ז. **בְּדֶרֶךְ לְאֶפְרָת הִיא בֵּית לָחֶם** - מֵתָה רָחֵל.

ח. **בְּמִרְחָק מִמִּגְדַּל עֵדֶר** - מַעֲשֵׂה רְאוּבֵן.

ט. **חֶבְרוֹן** - חָזַר יַעֲקֹב לְבֵית אָבִיו.

מבט

וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֱדוֹם לִפְנֵי מְלֹךְ מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל (בראשית לו, לא)
שְׁמוֹנָה הָיוּ, וְכֻלָּן הָעֲמִיד יַעֲקֹב וּבִטֵּל מַלְכוּת עֵשָׂו בִּימֵיהֶם (רש"י)

שמונת מלכי אדום	שמונת מלכי ישראל שביטלו את מלכות אדום
'בלע בן בעור', מהעיר 'דנהבה'	שאול
'יובב בן זרח', מהעיר 'בצרה' שבארץ מואב	איש בושת
'חושם' מ'ארץ התימני'	דוד
'הדד בן בדד', מהעיר 'עוית'	שלמה
'שַׂמְלָה' מ'מַשְׂרֵקָה'	רחבעם
'שאול' מ'רחובות הנהר'	אביה
'בעל חנן בן עכבור'	אסא
'הדר' מהעיר 'פעו'	יהושפט (אבל בימי יורם בנו כבר גברה יד אדום)

תמצית 'הלימוד היומי' לפרשת וישלח:

יום ראשון, י"ב בכסליו

שליחת מלאכים | הכנה לביאת עשיו

בדרכו לארץ ישראל שלח יעקב מלאכים ממש לארץ אדום אל עשיו אחיו, עם דברי ריצוי שלא יכעס עליו כי הברכות לא התקיימו ושהוא מבקש את אהבתו. כשהמלאכים חזרו הם סיפרו שעשיו עומד בשנאתו ומתקרב עם 400 אנשי מלחמה. יעקב נערך למלחמה, כשהוא חוצה את בהמותיו ואת עבדיו לשתי מחנות, וגם הקדים להתפלל אל ה' שיצילנו מיד עשיו כשהוא מזכיר את הבטחות ה' לשומרו, ומציין את חששו שמא התמעטו זכויותיו.

יום שני, י"ג בכסליו

דורון לעשיו | מעבר יבק | מאבק עם המלאך

באמצעות עבדיו שלח יעקב מתנת פיוס לעשיו, יהלומים וכן עדרים נפרדים של בהמות, והעבדים מצטווים למסור לעשיו שיעקב בא לקראתו לשלום. בהמשך הלילה יעקב העביר את משפחתו וחפציו מעבר לנחל יבק, וכשהוא חוזר לקחת פכים קטנים שנשכחו, הגיע מלאך, שרו של עשיו, ונאבק עמו עד עלות השחר. המלאך לא הצליח להכריעו אלא לפגוע בכף הירך. כשהמלאך בכה וביקש רשות ללכת לומר שירה, הוא נאלץ להודות ליעקב שהברכות שייכות לו, והודיע לו ששמו ישתנה לישראל'.

יום שלישי, י"ד בכסליו

קריאת המקום 'פניאל' | איסור גיד הנשה | מפגש עם עשיו

יעקב קרא בשם 'פניאל' למקום המאבק עם המלאך, וכאשר השמש הקדימה לזרוח לפני הזמן, התרפא יעקב מקרני השמש, והכתוב מזהיר על איסור אכילת גיד הנשה. עשיו התקרב עם אנשיו, שפגשו בדרך מחנות מלאכים שדחפום והכו בהם, וחדלו מלהכות רק כשעשיו הזכיר שהוא אחיו של יעקב. כשיעקב ראה את עשיו מתקרב, הוא חילק את ילדיו ונשיו לשתי מחנות, והעמידם זה אחר זה. יעקב ניגש תחילה והשתחווה לפניו עשיו, ובאותה שעה התעוררו עליו רחמי עשיו שנשקו וחיבקו, וכששאל עשיו מי הם הילדים, ענה יעקב: הילדים אשר חנן אלקים את עבדך.

יום רביעי, ט"ו בכסליו

השתחוואה לעשיו | היפרדות מעשיו | בסוכות ובשכם

האימהות וילדיהן השתחוו לעשיו, ולאחר מכן עשיו תמה ליעקב למה שלח מנחה, אך יעקב ביקשו שיקבל את המנחה כי ראייתו חשובה לו כראיית מלאך, והמנחה היא בגלל שהתפייס לו. עשיו הציע ליעקב ללכת עמו, ויעקב סירב כי הילדים והצאן לא יכולים לרוץ, לכן עשיו ימשיך עד שעיר, והוא ילך לאט עד שיגיע להר שעיר (לעתיד לבוא). יעקב הגיע לסוכות, שם שהה 18 חודשים, ובהמשך הגיע אל העיר שכם, ובנה שם מזבח בשדה שקנה מבני חמור.

יום חמישי, ט"ז בכסליו

מעשה דינה | מזבח בבית א-ל | פטירת דבורה ורבקה | קריאת השם ישראל

שכם בן חמור לקח את דינה וביקש לשאת אותה לאשה, בעקבות כך העירמו בני יעקב עליו והתנו את הסכמתם לחיות עמם בשלום אם כל בני העיר יימולו עצמם. ביום השלישי למילתם, כשכולם חלשים, הרגו שמעון ולוי את כל אנשי העיר, הוציאו את דינה, ולקחו את כל השלל. לאחר מכן אמר ה' ליעקב ללכת לבית א-ל, לקיים נדרו ולבנות שם מזבח. טרם נסיעתו קבר יעקב תחת עץ את כל האלילים מהשלל של שכם. בבית א-ל בנה יעקב מזבח, ובאותה תקופה מתה דבורה מינקת רבקה, ויעקב התבשר גם על מיתת רבקה אמו. ה' בירכו ברכת אבלים, קרא שמו ישראל, ובירכו בהולדת בנימין ואפרים ומנשה.

יום שישי, י"ז בכסליו

נסכים במזבח | פטירת רחל והולדת בנימין | מעשה ראובן | פטירת יצחק | נשות ואלופי עשיו

במקום שדיבר ה' עם יעקב בבית א-ל, הוא הקים מצבה ויצק עליה יין ושמן. בהמשך, בהיותם בדרך המובילה לבית לחם, מתה רחל בעת הולדת בנימין, והיא נקברה שם. יעקב עבר לגור במרחק מהעיר 'מגדל-עדר', שם אירע מעשה ראובן עם אהל בלהה, אך הכתוב מעיד שלא חטא והוא נמנה בחשבון השבטים. משם חזר יעקב לחברון אצל יצחק אביו, ויצחק נפטר כשהוא בן 180 שנה. הכתוב מפרט את נשות עשיו ואת בניו ונכדיו שהיו ראשי משפחות הקרויים אלופים.

שבת קודש, י"ח בכסליו

צאצאי שעיר | מלכי ואלופי אדום

הכתוב מפרט את רשימת בניו ונכדיו של 'שעיר החורי' שהתגורר בארץ שעיר לפני שהגיע עשיו לגור בארץ שעיר. כן מובאת בכתובים רשימת שמונת המלכים שמלכו בארץ אדום, עד ששאול המלך ביטל את המלוכה מהם. אחר שמונת המלכים באדום, היו שם 11 אלופי עשיו שנקראו על שם המקומות בהם שלטו.

לְהִתְעַמֵּק בְּתַעֲנוּגִים

עונג שבת בעומק פירוש רש"י

אבק או קשר?

וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר (בראשית לב, כה)

רש"י: וַיֵּאָבֵק אִישׁ – מְנַחֵם פְּתָכָ וְיִתְעַפֵּר אִישׁ, לְשׁוֹן 'אָבָק', שֶׁהָיוּ מַעֲלִים עָפָר בְּרַגְלֵיהֶם עַל יְדֵי נְעִנּוּעָם. וְלִי נִרְאֶה שֶׁהוּא לְשׁוֹן 'וַיִּתְקַשֵּׁר', וְלָשׁוֹן חֲבָרִים הוּא וְכוֹ', שֶׁכֵּן עֶדֶר שֶׁנִּיסַּע שֶׁמִּתְעַפְּרִים לְהַפִּיל אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ שֶׁמּוֹכְרוֹ וְתוֹפְרוֹ בְּזִזּוֹעוֹתָיו. וּפִלְפְּלוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שֶׁהוּא שָׂרוֹ שֶׁל עֵשָׂו, ע"כ.

נשאלת השאלה: הרי לכאורה מסתבר יותר לפרש הכתוב בלשון הקודש, ומדוע מיאן רש"י בפירוש הראשון, ודחק עצמו לבחור בפירוש השני ש'ויאבק' היא בלשון ארמי?

זאת ועוד יש להבין, מה השייכות בין מה שפירש רש"י ש'**וַיֵּאָבֵק**' הוא לשון קשר, אל מה שהוסיף וכתב בסוף דבריו: '**וּפִלְפְּלוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שֶׁהוּא שָׂרוֹ שֶׁל עֵשָׂו**'?

פנינה יקרה כותב **רבינו דוד פארדו ב'משכיל לדוד'**: שני פירושים אלו הם מחלוקת תנאים בגמרא (חולין צ, א), שם נחלקו אם גיד הנשה נוהג רק בירך ימין או גם בשמאל, ומבואר שם שלדעת רבי יהודה שגיד הנשה נוהג רק בימין, מפרש הכתוב 'ויאבק' כאדם החובק את חברו, וכאשר אדם חובק את חברו מלפניו אזי ידו הימנית מגעת עד רגלו הימנית של חברו, ואילו חכמים החולקים וסוברים שגיד הנשה נוהג בשני הרגליים, סוברים שהפירוש של 'ויאבק' היינו שהעלו אבק ברגליהם עד כסא הכבוד.

אמנם סבר רש"י, שמחלוקת זו תלויה במחלוקת במדרש מי היה אותו מלאך, יש אומרים (ב"ר עח, א) שהיה זה מלאך מיכאל, ויש אומרים (שם עז, ג) שהיה זה שרו של עשיו. כי רק אם המדובר במלאך מיכאל שייך לומר שהעלה עפר עד כסא הכבוד, אבל שרו של עשיו אין לו יכולת לעלות עד כסא הכבוד.

ובכן יבואר בנועם ומתיקות, שסבר רש"י שעל פי פשוטו של מקרא מסתבר יותר כפי השיטה במדרש שהיה זה שרו של עשיו, שהרי עשיו בא להילחם עם יעקב, אבל מלאך מיכאל למה לו להילחם עם יעקב.

על כן, כאשר רש"י ביקש להוכיח כשיטתו שהכוונה של '**וַיֵּאָבֵק**' הוא מלשון קשר, ולא כפירוש רבינו מנחם שהוא '**לְשׁוֹן אֲבָק**', הוסיף רש"י ואמר: '**וּפִלְפְּלוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שֶׁהוּא שָׂרוֹ שֶׁל עֵשָׂו**', והרי שרו של עשיו אין מסתבר שהעלה עפר עד כסא הכבוד, לכן מסתבר יותר לפרש כדעת רבי יהודה בגמרא שהוא מלשון חיבור וקשר.

סוכות לעצמו

וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכֹּתָה וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סֻכֹּת עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סֻכּוֹת (בראשית לג, יז)

רש"י: וַיִּבֶן לוֹ בַּיִת – כָּהּ כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר עָשָׂה חֹקֶן, חַיִן וְחֹלֶף וְחַיִן. סֻכּוֹת חַיִן, בַּיִת חֹקֶן, סֻכּוֹת חַיִן.

לכאורה תמוה, כי למה קרא למקום '**סֻכּוֹת**' על שם הסוכות לבהמותיו, ולא קרא למקום '**בַּיִת**' על שם ביתו שלו?

ביאור נפלא כותב **רבינו המהר"ל ב'גור אריה'**, שאכן זו כוונת רש"י כשכתב '**שָׁהָה שָׁם שְׁמוֹנָה עָשָׂר חֹדֶשׁ, חַיִן וְחֹלֶף וְחַיִן. סֻכּוֹת חַיִן, בַּיִת חֹקֶן, סֻכּוֹת חַיִן**', דהיינו שהסוכות שעשה בקיץ הראשון עשה גם למגורי עצמו, ולא רק לבהמות, וסוכות אלו הספיקו לו גם למגורים בקיץ הבא, ורק לבהמות - שהתרבו מאד במשך השנה, היה צריך להוסיף ולעשות בשנה הבאה עוד סוכות חדשות.

הוי אומר, שכאשר קרא למקום '**סֻכּוֹת**', לא היתה כוונתו לסוכות של הבהמות, אלא לסוכות של עצמו, והטעם שקרא למקום דווקא על שם סוכות הקיץ, ולא על שם בית החורף שלו, כי בקיץ שהה שם שני פעמים, ובחורף רק פעם אחת, כך שזכרון ימות הקיץ עדיף.

וזו כוונת הפסוק: **וַיַּעֲקֹב נָסַע סֻכֹּתָה** - שם הגיע בימות הקיץ ובנה סוכות למגורי עצמו וגם לבהמות, ואחר כך בימות החורף - **וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת** - בנה בתים למגורי עצמו, ושוב פעם בקיץ הבא כאר התרבו הבהמות והיה צורך להוסיף עוד סוכות אזי - **וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סֻכֹּת**, אולם יעקב נשאר לגור גם בקיץ השני באותן סוכות בהן התגורר בקיץ הראשון, **עַל כֵּן** - על שם הסוכות שהוא עצמו התגורר בהם, **קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סֻכּוֹת.**

הבנת התורה

לב לדעת
הכרת והבנת מושג בתורה

גִּיד הַנָּשֶׁה | עַל כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנָּשֶׁה (בראשית לב, לג)

בגוף האדם ובהמה ישנם 'גידים', המחברים בין הבשר ובין העצמות, ומהדקים את איברי הגוף שיעמדו בצורתם הנכונה ולא יתפרקו. במותניים ישנו עצם הנקרא 'כף הירך' כי צורתו דומה לכף, ושם הוא החיבור בין עצם הירך (הרגל) ובין גוף האדם. כאשר שרו של עשיו נאבק עם יעקב הוא נגע בכף הירך, וגרם שהגיד המחבר את הירך לכף-הירך, התרופף ו'נָשֶׂה' - כלומר זז, ממקומו. לכן אסור לאכול מבהמה טהורה גיד זה הנקרא 'גיד הנשה', על שם שהוא נשה ממקומו. שני גידים יש בירך: פנימי וחיצוני. הפנימי סמוך לעצם, והחיצוני סמוך לבשר. הפנימי אסור מן התורה, והחיצוני רק מדרבנן. נחלקו בגמרא (חולין צא, א), אם איסור גיד הנשה נוהג בשני הרגליים או רק ברגל ימין.

זו המצוה היחידה בתורה שנאמר עליה 'עַד הַיּוֹם הַזֶּה', משום שאת האיסור לאכול גיד הנשה, קיבלו על עצמם זרעו של יעקב, סמוך למאורע, עוד קודם שניתנה תורה בסיני, ולכן כתוב על המצווה הזאת 'עַד הַיּוֹם הַזֶּה' (חידושי חת"ס לחולין ק, א ד"ה אמרו).

עיניים לראות
הבנת מילה אחת בתורה

נְסִיעָה | נִסְעָה וְנֵלֵכָה וְאֵלְכָה לְנֶגְדֶּךָ (בראשית לג, יב)

המילה 'נסיעה' מתפרשת אצלנו באופן בלעדי לתנועה בתוך כלי תחבורה, אם בנסיעה בכלי רכב ממונע, או בנסיעה בעגלה רתומה לסוס, להבדיל מ'הליכה' ברגליים, או 'רכיבה' על בעל חיים וכדו'.

אולם בלשון התורה, השורש נ.ס.ע. אינו קשור כלל למהירות או לכלי רכב, אלא לפעולה המדויקת של עקירת יתדות האוהל מן הקרקע.

שוכני המדבר והרועים היו מקימים את אוהליהם באמצעות יתדות וחבלים התקועים באדמה. כאשר ביקשו לצאת לדרך, השלב הראשון היה: עקירת אותם יתדות - ופעולה זו נקראה 'נסיעה', מלשון עקירה והוצאה בכוח, בדומה ל"וַיִּסַּע כָּעֵץ תִּקְוָתִי" (איוב יט, י), או "מַסִּיעַ אֲבָנִים" (קהלת י, ט) - שמשמעם עוקר ומזיז. רק לאחר שנעקרו היתדות וקופלו האוהלים, יצאה השיירה לדרכה.

מעתה מובן מה שעשיו הזכיר בלשונו גם נסיעה וגם הליכה, באומרו 'נִסְעָה וְנֵלֵכָה' [וכמבואר ברש"י שהפירוש הוא שעשיו אמר ליעקב: אתה תיסע מכאן, ואנחנו נלך יחד], כי אכן אפשרי לקיים את הנסיעה גם בצעידה ברגל.

אזניים לשמוע
כללי רש"י הק' בדקדוק הלשון

מַחֲנֶה אַחַת אוֹ אֶחָד? | הַמַּחֲנֶה הָאַחֵת וְהִכָּהוּ (בראשית לב, ט)

ר' זרח, יהודי חשוב ויקר, שרק לאחרונה עלה מאמריקה לגור בירושלים, קיבל מספר תפקידים בבית המדרש השכונתי, וביניהם: תפקיד ניסוח המודעות לציבור בבית הכנסת. כדי למנוע שגיאות מצויות, הוא ביקש מידידו ר' עתניאל, שיבקר ויגיה את המודעות שהוא כותב בטרם הוא מפרסמם לציבור.

ר' עתניאל מצא את הזמן להסביר לו, כי בראש ובראשונה עליו לשים לב שלא לערב מילים שהן בלשון זכר עם מילים שהן בלשון נקבה, כך שאי אפשר לכתוב: 'שלחן גדולה', או 'קופסא קטן' וכדו'. ואולם - הוסיף לו ר' עתניאל - אם תלמד את רש"י בפרשת וישלח, תראה דבר פלא, שיש מילים שהם גם זכר וגם נקבה, והתורה משתמשת בפסוק אחד בשתי הלשונות!

ר' עתניאל קרא את הפסוק בהטעמה: "אִם יָבוֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאַחַת וְהִכָּהוּ", והסביר לר' זרח: כל מי שקורא את הפסוק נעצר בפליאה, מצד אחד 'המחנה **האחת**' זה ביטוי של לשון נקבה [כי בלשון זכר אומרים 'המחנה האחד']. ומיד אחר כך 'והכהו', הוא לשון זכר [כי בלשון נקבה אומרים 'וְהִכָּה', דהיינו והיכה אותה], כיצד מתהפך המחנה מלשון נקבה ללשון זכר?

על כך מגלה רש"י כלל מחודש, שאמנם אנו רגילים שלכל עצם יש הגדרה קבועה מראש, שולחן הוא תמיד זכר, ודלת היא תמיד נקבה. אולם בלשון המקרא ישנן מילים מיוחדות שניתן להשתמש בהן גם בלשון זכר וגם בלשון נקבה.

הנה הדוגמאות המרכזיות שרש"י מונה, מלבד ה'מחנה':

שֶׁמֶשׁ - פעם זכר, כגון "השמש **יצא** על הארץ" ופעם נקבה, "השמש **זרחה** על המים".

רוּחַ - "ורוח **גדולה וחזק** מפרק הרים", הרי לשון זכר ולשון נקבה.

אֵשׁ - בלשון נקבה "ואש **יצאה** מאת ה'", ובלשון זכר, "אש **לוהט**".

בדרך התורה
הפרשה ולקחה מאוצרם של גדולי הדורות

מחילה לחתן

וְאֶת בָּשְׂמַת בַּת יִשְׁמָעֵאל אֲחוֹת נְבָיוֹת (בראשית לו, ג).

רש"י: בָּשְׂמַת בַּת יִשְׁמָעֵאל – וּלְהַבְדִּיל קוֹרֵא לָהּ (כח, ט) מָחְלַת. מָחַל וּסְלַח תְּמִיד לְכָל מִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מְחִילָה וְסַלָּחָה, וְכֵן עֲוֹנוֹתֵיהֶם גַּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר, וְכֻלְּהוֹן לְגַלְגָּלָה, וְכֹה אָמַר הַמָּקוֹם שֶׁאֶסְלַח לָכֶם עַל כָּל חַטֹּאתֵיכֶם (ויקרא טז, ל), וְלָמָּה נִקְרֵאת שְׁמָהּ מָחְלַת שֶׁמְּמַחֲלִין עֲוֹנוֹתֶיהָ.

מתנה יקרת ערך מעניקים משמים לכל חתן ביום חתונתו - מתנת מחילת עוונות. יום החופה יום נשגב ומרומם הוא, יום בו זוכה החתן לפתוח דף חדש בחייו, דף זך ונקי מכל כתמי העבר. גדולי הדורות הפליגו במעלתו ובכוח תפילותיו וברכותיו של חתן ביום חופתו, שכוחו יפה כברכתו של צדיק נשגב.

זכות השתיקה בבית דין של מעלה

בבית מדרשו של הרה"ק **רבי אליעזר מדז'יקוב** זי"ע היה יהודי אשר כולם ידעו שהוא מקפיד מאד שלא לשוחח שום שיחת חולין כל זמן שהוא מעוטף בטלית גדול. רבים שאלוהו לפשר מנהגו זה שאין לו כל מקור, אך הוא לא השיב מאומה.

עד שניגש אליו הרה"ק מדז'יקוב בעצמו ושאל אותו: מהיכן לקחת את המנהג החדש הזה לא לשוחח בטלית? לכבודו של הרבי ניאות היהודי לגלות את סודו וכך הוא סיפר:

ביום חתונתי, כשעמדתי תחת החופה, הרהרתי לעצמי, הרי חתן ביום חופתו מוחלין לו כל עוונותיו, ואם כן הריני כעת איש טהור ונקי מכל חטא ועוון, אבל מה יהיה מכאן והלאה? מה אני יכול לעשות כדי שגם לאחר מאה ועשרים כשאעמוד לפני בית דין של מעלה אהיה זך ונקי מכל פגם? כך עמדתי והרהרתי תחת החופה עד שעלה במוחי רעיון, קיבלתי על עצמי החלטה נחושה, כי היות ומחר בבוקר עומד אני להתעטף לראשונה בטלית [כמנהג בני אשכנז שמתחילים להתעטף בטלית רק אחרי החתונה], הריני מקבל על עצמי שלא לשוחח כל חיי שיחת חולין בעודי עם הטלית, כך שכאשר אבוא לבית דין של מעלה לאחר אריכות ימי, ויתחילו לחקור אותי על מעשיי, אוכל לטעון בפניהם, כי היות ונקברתי עטוף בטלית, כפי המנהג לקבור הנפטר עם הטלית, וכל חיי לא דיברתי שום שיחת חולין כשאני עטוף בטלית, גם עכשיו שמורה לי הזכות לשתוק ולא להשיב דבר, וכך אפטר ואנצל מכל העונשים, כי אם אני לא אודה בעצמי על עוונותיי לא יענישו אותי!...

שמע הרה"ק רבי אליעזר את תשובתו, ושמר אצלו את הדברים בסוד. ויהי היום, ויהודי זה התבקש לבית עולמו, או אז סיפר הרה"ק רבי אליעזר את הסיפור לכל באי בית מדרשו, בהטעימו: כל השנים זלזלתם בהנהגתו של היהודי הזה, אך דעו לכם בטוחני שהוא ניצל מדינה של גיהנום בזכות קבלה טובה זו!

אך כך הוסיף הרה"ק מדז'יקוב ואמר: בכך שהיהודי הזה הצליח בהתנהגותו להינצל מדינו של הבי"ד של מעלה, אין לי ספק ואין זה חידוש אצלי! אבל החידוש הגדול בעיני הוא, שבחור צעיר עומד מתחת לחופתו, ועל מה הוא חושב? הוא חושב על עצות ליום הדין לאחר מאה ועשרים זהו חידוש גדול בעיניי!

אפילו חתן כמו עשיו

סיפר מרן פוה"ד הגאון **רבי משה שטרנבוך** שליט"א: שמעתי מפי מרן **ה'בית ישראל' מגור** זי"ע, שמדברי רש"י בפרשת וישלח מוכח שאפילו רשע כעשיו מוחלין לו עוונותיו ביום חתונתו, והיה האדמו"ר זי"ע מזהיר מאוד לכל חתן שבא להתברך אצלו שלא לאבד את המתנה הגדולה הזאת של המחילה, דהיינו שיזכור שמעכשיו הוא פותח דף חדש בחייו!

ובשעה שחתן ביקש מהרבי הבית ישראל זי"ע ברכה ביום חופתו. אמר לו הרבי: היום אתה צריך לתת ברכות לאחרים, ולא לבקש ברכות, שהרי אפילו עשיו מחלו לו את כל עוונותיו ביום חתונתו, ואתה בוודאי לא גרוע מעשיו!

רק פעם בחיים!

עוד סיפר **הגר"מ שטרנבוך** שליט"א: סיפר לי מרן **הגרי"ז מבריסק** זי"ע, שבשמחת חתונת אחד מאחיו, באו מאות אנשים להתברך מפיו של החתן, וחשש אביו הגאון **רבי חיים מבריסק** זי"ע פן יגבה לבו של בנו החתן על שכולם מבקשים ממנו ברכות, ואמר האב לחתן: אל תחשוב שהציבור הגדול בא בגללך, הם באו בגללי! ואילו הברכות שהם מבקשים ממך, אל תשכח שזהו רק פעם אחת בחיים לרגל חתונתך!

מרגליות בפרשה

למה לא נלחם באברהם?

וַיַּאֲבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר (בראשית לב, כה)

באחד הכינוסים לגדולי ראשי הישיבות בדורו, עורר רבינו **ה'חפץ חיים** זי"ע שאלה נוקבת: שרו של עשיו נאבק דווקא עם יעקב אבינו, אחרון האבות. מדוע המתין השטן עד כה, ולמה לא נלחם כבר באברהם או ביצחק?

ותירץ יסוד עצום: אברהם אבינו הוא עמוד ה'חסד', ויצחק הוא עמוד ה'עבודה'. השטן יכול היה בלית ברירה להסכים לעמוד החסד של אברהם, וגם היה יכול להסכים בדיעבד לעמוד העבודה של יצחק, אבל כשהגיע יעקב, שהוא עמוד ה'תורה' - שם הוא כבר לא יכול היה לסבול יותר, ויצא למלחמה!

ומאז נשאר הדבר לדורות עולם - סיים החפץ חיים - המערכה העיקרית של הטומאה נטושה תמיד כלפי התורה, עמליה ותומכיה, כי בהם תלוי כל קיומנו.

מחוץ למחנה

אֶל הַמַּחֲנֶה הָאַחַת וְהִכָּהוּ (בראשית לב, ט)

רש"י מדייק שהמילה "מחנה" משמשת בלשון הקודש לזכר ולנקבה.

הגאון **רבי אברהם מאיר איזדראל** זי"ע, בעל 'אמרי אברהם', עשה פעם אחת שבתו באמריקה. כשנודע לו שבבית הכנסת המקומי מתפללים ללא מחיצה כהלכתה, נשאר באכסניה והתפלל ביחידות.

במוצאי שבת הוכיח אותו רב המקום על שביטל תפילה בציבור. השיב לו רבי אברהם מאיר בחריפות: רש"י בפרשתנו מפרש שהמילה "מחנה" משמשת לזכר ולנקבה, אך היכן מצינו שהמילה "ציבור" משמשת לנקבה? מכאן שמקום שבו מתפללים בערבוביה איננו 'ציבור' כלל - אלא 'מחנה'! ועל כך כבר נאמר במפורש (שמות לג, ז): "וְנָטָה לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה, הַרְחֵק מִן הַמַּחֲנֶה"... ולכן העדפתי להתפלל מחוץ למחנה!

היהודי השלם!

"וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם" (בראשית לג, יח)

'שָׁלֵם' - ראשי תיבות של שלושת הדברים שבהם יהודי צריך להיות מושלם כדי לשמור על יהדותו: שם, לשון, מלבוש!

(חתם סופר)

הירדן מול העיניים

כִּי בְמַקְלִי עָבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הָיִיתִי לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת (בראשית לב, יא)

מרן **ה'בית ישראל' מגור** זי"ע הקשה: מדוע אמר יעקב אבינו "אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה", כאילו הוא מראה באצבע על נהר שנמצא ממש מולו, והרי באותה שעה הוא כלל לא עמד ליד הירדן?

ותירץ יסוד לדורות: על האדם לזכור תמיד, גם בתוקף הצלחתו, את הימים שבהם לא היה לו מאומה. יעקב חזר כעת עשיר עם שני מחנות, אך זיכרון הימים שבהם חצה את הנהר רק עם 'מקלו' היה כה חי ומוחשי עבורו, עד שהרגיש שהוא רואה את הירדן ממש עכשיו מול עיניו - "הַיַּרְדֵּן הַזֶּה"!

לדמותו של אליפז

מה טיבו של אליפז? רשע שפל האוחז במעשי אביו, או שמא צדיק ונביא בעל רוח הקודש?

בפרשיות אלו אנו לומדים כמה פעמים על דמותו של אליפז בנו של עשיו, אולם רב הנסתר על הגלוי בדמותו המכוסה בערפל. מצד אחד, מפסוקי פרשת השבוע אנו מבינים שאליפז זה, הלך בדרכי הרשע של עשיו אביו, כמו שנאמר (לו, יב) 'וְתִמְנָע הָיְתָה פִילֶגֶשׁ לֶאֱלִיפַז בֶּן עֵשָׂו וַתֵּלֶד לֶאֱלִיפַז אֶת עֲמָלֵק וגו', ורש"י מביא על כך שאליפז חטא באיסורים האסורים לבני נח, וכן מבואר עוד ברש"י לעיל (פסוק ה).

משך ידו מלהרוג

מנגד, לעיל בפרשת ויצא מצטיירת לפנינו דמותו של אליפז כאחד שגדל בצל יצחק אבינו, ולכן נמנע מלהרוג את יעקב, כפי שכותב רש"י על הכתוב (כט, יא) 'וַיַּשֵּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וַיִּשָּׂא אֶת קֹלוֹ וַיֵּבְךְּ': "לפי שבא בידים ריקניות וכו', לפי שרדף אליפז בן עשו במצות אביו אחריו להורגו והשיגו, **ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק משך ידו**. אמר לו מה אעשה לציווי של אבא, אמר לו יעקב טול מה שבידי, והעני חשוב כמת".

אמו מנעה אותו

אם כי יש לציין שבעלי התוספות ב'הדר זקנים' (שמות יז, ח) כותבים גירסא שונה במעט: "עשו השביע את אליפז בנו להרג את יעקב, לפי שרמזהו מן הבכורה. ואמר לו, בני בכורי אם תהרגהו תשוב לך הבכורה. הלך אליפז נתייעץ עם תמנע אמו, **והיא מנעתו**, ואמרה לו, בני, יעקב גבור ממך ויהרגך. ואביך הרשע אם לא היה ירא ממנו פן יהרגהו היה חפץ להורגו מידו יותר מעל ידי אחרים. מה עשה אליפז כדי לקיים מצות אביו ושבועתו, הלך אל יעקב ונטל ממנו כל ממונו ועני חשוב כמת", ע"כ. מדבריהם משמע קצת, שאליפז מצד עצמו רצה להרוג את יעקב, אלא שאמו מנעתו מלהרוג את יעקב אבינו.

> **בתפילות הימים הנוראים אנו מזכירים פסוקים שאמר אליפז בן עשיו?**

מי הוא אליפז התימני?

מכאן נעבור אל ספר איוב שם מוזכר כמה פעמים (פרק ד; פרק טו; פרק כב) אדם בשם 'אליפז התימני' שהיה אדם צדיק, ואחר שהוכה איוב בשחין רע הגיע לנחמו והטיף מוסר לאיוב על כך שלא קיבל דין שמים באהבה. כמה פסוקים מדברי מוסר אלו, שאמר אליפז, מזכירים אנו בתפילות הימים הנוראים (איוב ד, יז-יח): 'הֲאֱנוֹשׁ מֵאֱלוֹהַּ יִצְדָּק אִם מֵעֹשֵׂהוּ יִטְהַר גָּבֶר. הֵן בַּעֲבָדָיו לֹא יַאֲמִין וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים תָּהָלָה'.

בגמרא (ב"ב טו, ב) אף מובא על אליפז התימני: "שבעה נביאים נתנבאו לאומות העולם, ואלו הן: בלעם ואביו, ואיוב, אליפז התימני, ובלדד השוחי, וצופר הנעמתי, ואליהוא בן ברכאל הבוזי". וכן במדרש (קהלת רבה ז, ד) נאמר עליו: "ברוח הקדש הוא מדבר".

מצאצאי אליפז בן עשיו

באבן עזרא (איוב ב, יא) כתב על אליפז התימני, שמסתבר שאין זה אותו אליפז בן עשיו הרשע, אלא היה מנכדי עשיו כעבור כמה דורות, כי שמו 'אליפז התימני', מורה על כך שהוא מצאצאי תימן, דהיינו תימן בנו של אליפז בן עשיו.

אליפז התימני - בן עשיו

לעומת זאת רש"י בספר איוב (ד, א) כותב חידוש פלא, שאליפז התימני היה בנו של עשיו: "אליפז בן עשו היה". כדברי רש"י אלו מצינו כבר בתרגום יונתן (בראשית לו, יב) שכתב: "ותמנע הות פילקתא לאליפז בר עשו ויילידת לאליפז ית עמלק **הוא אליפז חבריה דאיוב**".

אך תמיהה עצומה עולה מאליה, כיצד יתכן שבנו בכורו של עשיו הרשע יזכה להיות מנביאי אומות העולם?

צדיק בעל רוח הקודש

ליישב זאת, מביא רש"י את דברי המדרש תנחומא (וירא לח): "על ידי שנתגדל בחיקו של יצחק נעשה צדיק, וזכה ששרה עליו רוח הקדש". ויותר מזה מצאנו במדרש (דב"ר ואתחנן ב, כ): "'פעולת צדיק לחיים תבואת רשע לחטאת' (משלי י, טז), 'פעולת צדיק לחיים' א"ר תנחום זה אליפז שגדל בחיקו של יצחק, ו'תבואת רשע לחטאת' זה עמלק שגדל בחיקו של עשו".

אכן הדברים נפלאים עד כמה גדול כוח התשובה, שאליפז שתחילה עשה מעשי רשע גרועים, זכה להפוך לצדיק ונביא ששרתה עליו רוח הקודש כמפורש במדרש (בראשית רבתי, וישלח לו, ד).

אליפז התימני - רשע

עוד דעה מצינו בזה בתנא דבי אליהו (רבה, כב) שכתב, שאליפז התימני היה אכן בנו של עשו, אך גם מחשיב אותו כרשע.

בדבריו הוא כותב משל: "למה נדמה עשו הרשע 'ואליפז התימני' ועמלק בנו וכו', לאחד שמצא כסות בדרך סמוכה לעיר, תפסה בידו והכניסה לתוך העיר, והיה מכריז ואומר, זו אבידה של מי, זו אבידה של מי, נתקבצו כל בני העיר לקראתו ואמרו, ראיתם פלוני כמה צדיק הוא, כמה חסיד הוא? עמדו ועשאוהו ראש וקצין של עיר, בשנה בשתים בשלש החריב כל המדינות וכל הארץ", והנמשל מבואר שם, שאליפז היה נדמה כצדיק אבל באמת סופו שהביא חורבן והתבררה רשעותו.

ללמוד

בראשית לב, ח:

וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֶר לוֹ.

רש"י: וַיִּירָא. וַיֵּצֶר לוֹ – שֶׁמָּא יֶהֱרֹג. וַיֵּצֶר לוֹ – שֶׁמָּא יֶהֱרֹג הוּא אֶת אֲחֵרִים.

להבין

שאלות להתבוננות:

אם נלמד את דברי רש"י כראוי וכיאות בעומק העיון, עד מהרה יזדקרו נגד עינינו כמה הערות וקושיות הדורשות הסבר ויישוב:

א. מדוע נקט רש"י בלשונו 'וַיֵּצֶר לוֹ - שֶׁמָּא יַהֲרֹג הוּא **אֶת אֲחֵרִים**', הרי הכוונה היא על הריגת עשיו, ולמה לא כתב רש"י במפורש 'שמא יהרוג הוא **את עשיו**'?

ב. מדוע אכן היצר לו ליעקב שמא יהרוג הוא את אחרים, והלא כלל נקוט בידינו (ברכות נח, א) וכן למדנו בפירוש רש"י בפרשת משפטים (שמות כב, א) 'הבא להרגך - השכם להורגו', ואם כן, אחרי שעשיו בא להורגו, הרי מותר ומצוה להורגו, ועל מה היצר לו ליעקב?

ג. הנה מקור דברי רש"י הוא במדרש רבה (עו, ב), וכאשר מעיינים שם רואים שהנוסח שם הוא להיפך: 'ויירא - שלא יהרוג, ויצר לו - שלא ייהרג', ומדוע היפך רש"י הסדר וכתב 'וַיִּירָא - שֶׁמָּא יֶהֱרֹג. וַיֵּצֶר לוֹ - שֶׁמָּא יַהֲרֹג הוּא אֶת אֲחֵרִים'?

להשכיל

נוכח קושיות אלו, אין לנו אלא לפתוח את ספרי רבותינו מפרשי רש"י, אשר לאורם ניסע ונלך בהבנת עמקי כוונתו של רש"י הק' בקוצר אמריו:

שמא יקללנו אביו

פתוח נפתח בדברי **רבותינו הרא"ם והמהר"ל ב'גור אריה'**, שבתחילת דבריהם כותבים לבאר שמה שכתב רש"י **'שֶׁמָּא יַהֲרֹג הוּא אֶת אֲחֵרִים'** הכוונה היא על עשיו, ואף על פי שעשיו בא להורגו, והבא להרגך השכם להורגו, על כך כותבים שם בשם המדרש תנחומא (וכבר העירו שם המגיהים שלא נמצא במדרש תנחומא שלנו) שלא היצר לו ליעקב על עצם הדבר שיהרוג את עשיו, אלא התיירא שמא יצחק אביו יקלל אותו כשישמע שהרג את עשיו.

ההורג באונס - מותר להורגו?

אלא ששוב מדייק המהר"ל, בלשון רש"י שכתב 'שֶׁמָּא יַהֲרֹג הוּא **אֶת אֲחֵרִים**', ולא הזכיר 'שמא יהרוג הוא **את עשיו**', שמזה נראה שעל עשיו עצמו לא היה יעקב מיצר אם יהרגו, שהרי מותר להורגו מדין 'הבא להרגך', אלא יעקב היצר לו שמא יהיה מוכרח להרוג **את האנשים שבאו עם עשיו**.

ובסיבת הדבר שעל שאר האנשים התיירא יעקב, כותבים **הרא"ם והגור-אריה**, שלא יתכן לומר שהסיבה שהתיירא עליהם היא משום שהם היו אנוסים, דהיינו שעשיו הכריח אותם לבוא להורג, ובאופן כזה לא נאמר עליהם 'הבא להרגך השכם להורגו'. כי באמת זה אינו נכון, כי מה בכך שעשיו הכריח אותם, הרי שפיכות דמים היא מהעבירות שנאמר עליהם 'והרג ואל יעבור', וסברא יש בדבר 'דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי, דילמא דמא דהאי סומק טפי', ואם כן אף אם עשיו הכריח אותם בעל כרחם, היה להם למסור נפשם שלא להרוג, ואחרי שבאו להרוג, שוב היה מותר ליעקב להרוג אותם מדין 'הבא להרגך'.

יעקב לא ידע אם באו להרוג

לכן מבאר **הגור אריה**, שיעקב היה מיצר על הריגת האנשים האחרים, משום שיעקב לא ידע מה בלבם, אם גם הם באו להרוג, או מחמת האונס והיראה מפני עשיו רק באו עמו, אבל לא היתה כלל כוונת האחרים להרוג את יעקב, ולכן היה מיצר יעקב שמא הוא יהרוג אותם לחינם, כאשר לא היתה כוונתם כלל להרוג אותו.

יכול להציל באחד מאבריו

ואילו **הרא"ם** כותב באופן אחר: יעקב לא ידע אם האחרים באו להרוג אותו, או שמא הם באו להרוג רק את שאר האנשים אשר עם יעקב, דהיינו בניו ובני ביתו, וההלכה היא שהרואה אדם רודף אחרי חבירו להורגו, אסור לרואה להרוג את הרודף כאשר יכול להציל את הנרדף על ידי הכאת אחד מאבריו של הרודף, בלי להרוג את הרודף, לפיכך היצר לו ליעקב שמא יהרוג את האחרים שלא באו להרוג אותו [ושוב אין בזה היתר של הבא להרגך השכם להורגו], אלא באו להרוג את האנשים שעמו, וחשש יעקב שמא יהרוג מהם ברוב בלבולו בשעת המלחמה אף על פי שהיה יכול להציל באחד מאבריו של רודף (אמנם ראה בצידה לדרך ובנחלת יעקב שתמהו על חילוק זה בין דין הרודף אחר חבירו, ובין דין הבא להרגך, שהרי בשניהם אסור להרוג אם יכול להציל באחד מאבריו).

ענוש לצדיק לא טוב

מהלך אחר כותב **רבינו יעקב סולניק ב'נחלת יעקב'**: באמת היצר לו ליעקב לא רק על הריגת שאר האנשים, אלא גם על הריגת עשיו [ומה שכתב רש"י הלשון 'שֶׁמָּא יַהֲרֹג הוּא אֶת אֲחֵרִים', כבר כתב **הלבוש** שאין הכרח שהכוונה רק על אחרים, אלא אפשר לפרש הכוונה על עשיו], ואף שהיה לו ליעקב היתר מצד ההלכה להרוג את עשיו מדין 'הבא להרגך', בכל זאת היה מיצר לפי שנאמר (משלי יז, כו) 'גם ענוש לצדיק לא טוב', דהיינו שהצדיק אין נוח לו שייהרגו נפשות על ידו, גם כאשר הדבר מותר מצד ההלכה.

ועוד כותב הנחלת יעקב, שסבר יעקב ששמא גם עשיו אינו נקרא בוודאי 'הבא להרגך', כי יתכן שיכמרו רחמיו וכמו שבאמת היה לבסוף.

שינוי הסדר

לא נותר לנו אלא ליישב את הקושיא השלישית מדוע רש"י שינה הסדר ממה שמובא במדרש. על כך אנו מוצאים שני ביאורים במפרשי רש"י: **א. רבינו ישכר בער איילנבורג ב'צידה לדרך' מבאר:** לשון 'וַיִּירָא' מורה על פחד גדול יותר מלשון 'וַיֵּצֶר', והסברא נותנת שיותר היה מתיירא שמא ייהרג הוא ממה שהתיירא שיהרוג את אחרים. **ב. רבינו מאיר בנימין דאנון ב'באר בשדה' מבאר:** שתחילה צריך לפרש החשש שמא ייהרג הוא עצמו, ורק אחר כך שמא יהרוג אחרים, כי אם אינו ירא שמא ייהרג הוא עצמו, בוודאי לא היה ניגש להרוג את אחרים.

להתבונן

לומד חשוב! לאחר שלמדת את כל המהלכים בדברי רש"י, עמוד נא וסכם בקצרה לפחות מהלך אחד העולה מהדברים: כיצד יש לפרש לדעת רש"י את הכתוב 'וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֶר לוֹ', ממה היה יעקב מיצר, מהריגת עשיו או מהריגת אנשיו של עשיו? ומדוע היה מיצר על כך כאשר הם בגדר 'הבא להרגך'?

נקודה למחשבה ותוספת עיון

מבחן מיוחד לקוראי הגיליון השבועי

את התשובות על שאלת 'להתבונן' ניתן להשיב בקו 'קול התורה', או בנדרים+
ומתן שכרה בצידה - הגרלות שבועיות בין המשיבים כהלכה

תורתך שעשועי

פרפראות וחידודים על פרשת השבוע

תשובות למדורי 'תורתך שעשועי' ניתן לשלוח דרך קו 'קול התורה' או נדרים+

חֵקֶר דָּבָר
חקירה למדנית בפרשת השבוע

גיד הנשה שאין בו טעם - מדוע אסור?

בפרשתנו נאמר (בראשית לב, לג) **עַל כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנָּשֶׁה אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנָּשֶׁה.** ומבואר בגמרא (חולין צב, ב) שבאמת גידים הם כמו עץ ואין מרגישים שום טעם כשאוכלים אותם ובכל זאת התורה אסרה גיד הנשה.

ויש לחקור מהו גדר הדבר שהתורה אסרה גיד הנשה אף שאין בו טעם, האם הכוונה **שהתורה החשיבה אכילה כזו כאכילה כדרכה**, אף שבדרך כלל אכילה כדרכה היא רק עם טעם, וכאן חידשה התורה שגם בלי טעם הרי זו אכילה כדרכה, או שמא הכוונה היא **שנתחדש בגיד הנשה שאין צריך בה אכילה כדרכה**, אלא חייב למרות שאין זה נחשב כאכילה כדרכה?

יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה
בקיאות בחמשה חומשי תורה

א. בפרשת השבוע נאמר (בראשית לב, ד) **וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים.** היכן עוד בחמשה חומשי תורה מצינו אדם ששלח מלאכים? (3 תשובות)

ב. בפרשת השבוע נאמר (בראשית לג, א) **וַיַּחַץ אֶת הַיְלָדִים עַל לֵאָה** (וכן נזכר עוד כמה פעמים בפרשה תיבת 'הילדים'). היכן עוד באחת הפרשיות בחמשה חומשי תורה נכתב 'הַיְלָדִים'?

מְחַדְּדִים
שאלות בפרשת השבוע

א. מתי חשש יעקב אבינו שהוא התלכלך?

ב. ואת מה רצה יעקב לקנח כמו שמקנחים לכלוך?

ג. ועל מה חשש יעקב שהיא נהייתה עכורה ומלוכלכת?

קֶטֶן הַיּוֹרֵעַ
חִדּוּדִים בְּתֵבוֹת וּפְסוּקֵי הַפָּרָשָׁה

לְפָנֶיךָ מִסְפַּר שְׁאֵלוֹת מִתּוֹךְ לְשׁוֹנוֹ שֶׁל רַשִׁ"י בְּפָרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ.

הַתְּשׁוּבָה לְכָל שְׁאֵלָה מַתְחִילָה בְּאוֹת מְסֻיֶּמֶת (הַמּוֹפִיעָה בְּפִרּוּשׁ רַשִׁ"י). כַּאֲשֶׁר תַּרְכִּיב יַחַד אֶת הָאוֹתִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁל כָּל תְּשׁוּבָה תִּמְצָא מִלָּה הַמּוֹפִיעָה בַּפָּרָשָׁה:

א. קַח נָא אֶת בִּרְכָתִי', מָה הָפְרוּשׁ 'בִּרְכָתִי'?

ב. מִי הֵם הַשָּׁלֹשָׁה שֶׁמּוֹחֲלִין לָהֶן עֲוֹנוֹתֵיהֶם?

ג. 'שׁוֹר וַחֲמוֹר' וְלֹא 'שְׁוָרִים וַחֲמוֹרִים'?

ד. מַהוּ לְשׁוֹן גַּאֲוָה שֶׁדִּבֵּר עֵשָׂו?

ה. מָה כּוֹתֵב רַשִׁ"י עַל הַפָּסוּק 'בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אִתּוֹ'?

ו. לְכַמָּה וְאֵיזֶה דְּבָרִים הִתְקִין יַעֲקֹב עַצְמוֹ?

מַהִי הַמִּלָּה?

אֶת הַפִּתְרוֹן יֵשׁ לְהָזִין בְּמַעֲרֶכֶת 'תּוֹרָה שֶׁבְּכְתָב' (לָרְשׁוּמִים בְּלָבָד)

שִׁימוּ לֵב - מַבָּטָא מְיֻחָד וְנוֹשֵׂא פָּרָסִים יְקָרֵי עֶרֶךְ, לַפּוֹתְרִים אֶת הַחִידָה יַחַד עִם בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה בְּשֻׁלְחַן הַשַּׁבָּת!

פִּתְרוֹן 'קֶטֶן הַיּוֹדֵעַ' פָּרָשַׁת תּוֹלְדוֹת - אֲבִימֶלֶךְ

פִּתְרוֹנוֹת
פָּרָשַׁת תּוֹלְדוֹת

מִשִׁיב כְּהֲלָכָה

תמצית חלק נבחר מתשובות אלפי הלומדים למדור 'חקור דבר'

החקירה: המחילה - סיבה או סימן.

בפרשת תולדות נאמר (בראשית כח, ט) **וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת מָחֲלַת בַּת יִשְׁמָעֵאל אֲחוֹת נְבָיוֹת, וכתב שם רש"י: 'יולכלך קורא לה (כת, ט) מחלת, מצינו באגדת מדרש ספר שמואל (פרק יז) שלשה מוחלין להן עוונותיהם גר שנתגייר, והעולה לגדולה, והנושא אשה, ולמד הטעם מכאן, לכך נקראת מחלת שנמחלו עוונותיו, ע"כ.**

ויש לחקור בגדר מחילת עוונות לחתן הנושא אשה, האם מה שהוא נושא אשה הרי זה **סימן** שמחלו לו על עוונותיו, דהיינו שלפי שנמחלו עוונותיו לכן זכה לשאת אשה, או שהנישואין היא **הסיבה** למחילת עוונותיו, שלפי שנשא אשה לכן מוחלים לו עוונותיו?

מקורות, סברות, והוכחות:

א. לכאורה יהיה נפק"מ בחקירה זו, במה שחקרו האחרונים אם חתן זוכה למחילה בלי תשובה, ויש שהוכיחו שהרי המקור למחילה היא מהאמור כאן בעשיו הרשע, והרי הוא בוודאי לא שב בתשובה, ואדרבה בנישואין אלו הוסיף רשעה על רשעותו כמבואר ברש"י, הרי שהמחילה פועלת לחתן גם בלי תשובה, ויש לומר שזה תלוי אם המחילה היא סימן או סיבה, שרק אם סיבה, שלקידושין יש כוח להביא מחילה, אפשר לומר שהקידושין גורמים מחילה בכל מקרה גם בלי תשובה, אבל אם היא סימן שנמחלו עוונותיו קודם הנישואין, בוודאי שאין מוחלים סתם בלי תשובה.

ב. יש לפשוט כהצד הראשון שהמחילה לחתן היא 'סימן', שכן לכאורה מפורש בלשון הגמרא (סנהדרין יד, א) 'אין אדם עולה לגדולה **אלא אם כן מוחלין לו על כל עוונותיו**', משמע שכבר נמחלו לו, וכן כתב שם המהרש"א: 'זאי לאו דמוחלין לו עוונותיו לא הוה מוקמי ליה משמיא', עכ"ל, וכן כתב העקידה (כי תצא) לגבי העולה לגדולה, שאם לא שעיינו בשמים בדינו ומחלו לו, לא היה עולה לגדולה, עיי"ש, ואם כן הוא הדין בחתן הרי זה סימן, שרק אחרי שמחלו לו זכה להיות חתן.

ג. אך מצד שני, מהמסופר שם בגמרא שרבי זירא לא רצה לעלות לגדולה עד ששמע מאמר זה, משמע שהעליה לגדולה היא סיבה למחילה, ולכן רצה לעלות לגדולה כדי שיזכה למחילה.

ד. ובספר 'יפה נוף' על מדרש שמואל, כתב שזה תלוי בשני הביאורים שכתב 'הכותב' בעיון יעקב לגבי העולה לגדולה, אם זה סימן שנמחלו לו, או זה סיבה שעלייתו לגדולה גורמת המחילה, ובזה תלוי גם בחתן.

ה. לכאורה מסתבר שהמחילה אינה סימן אלא היא סיבה בגלל הנישואין, דומיא דגר שנתגייר, שאצלו בוודאי אין הכוונה שבגלל שזכה למחילה לכן נעשה גר, אלא להיפך, בגלל שנתגייר ונעשה כאדם חדש לכן זכה למחילה, והוא הדין בחתן, שהרי הזכירו חז"ל יחד חתן וגר.

ו. וכן לפי המובא במהר"ל (סנהדרין שם) שהחתן זוכה למחילה לפי שעד עכשיו לא היה נקרא 'אדם', או לפי המובא בזוה"ק שעד עכשיו היה פלג גופא, ועכשיו נעשה גוף שלם ונעשה כאדם חדש, ולכן זוכה למחילה כאילו הוא אדם חדש, ומוכח שזו סיבה ולא סימן.

ז. כן יש לומר לפי מה שאמר הגר"י קמינצקי זי"ע הטעם שהחתן זוכה למחילה, לפי שיש לו מצוה של ושמח את אשתו, ובלי מחילה אינו יכול לשמוח, וכשאינו יכול לשמוח אין אשתו את אשתו, ולפי"ז פשוט שהמחילה היא סיבה בגלל הנישואין. וכן לפי שאר ביאורים שנאמרו באחרונים שהחתן זוכה למחילה, אם כדי שיוכל להנהיג ביתו וכדו', הרי מוכח מהם שזו סיבה.

ח. גם מסתבר שהוא סיבה, שהרי יש פושעים וחוטאים שלא הרהרו כלל בתשובה ובכל זאת זוכים להתחתן, ואם הנישואין הן סימן למחילה, מדוע ולמה זכו הרשעים למחילה לפני הנישואין, אלא בהכרח שזו סיבה.

יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה

היכן עוד נזכר בתורה:

א. הביטוי **'עָיֵף'**? | בפרשת כי תצא (דברים כה, יח) **וְאַתָּה עָיֵף וְיָגֵעַ וְלֹא יָרֵא אֱלֹקִים.**

ב. הביטוי **'יָצֹא יֵצֵא'**? | בפרשת מסעי (במדבר לה, כו) **וְאִם יָצֹא יֵצֵא הָרֹצֵחַ.**

ג. איש שאמר לאיש אחר **'שְׁמַע בְּקֹלִי'**? | בפרשת יתרו אמר יתרו למשה (שמות יח, יט) **עֲתָּה שְׁמַע בְּקֹלִי אִיעָצְךָ וְיִהִי אֱלֹקִים עִמָּךְ.**

מְחוֹדְדִים

א. איזה דבר לא ידע יצחק אבינו? | בראשית כז, ב: **וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא זָקַנְתִּי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי.**

ב. איזה דבר ידע יצחק רק אחרי 20 שנה? | ידע שרבקה עקרה, רק 20 שנה אחרי הנישואין, רש"י בראשית כה, כו: 'עשר שנים משנשאה עד שנעשית בת שלש עשרה שנה וראויה להריון ועשר שנים הללו צפה והמתין לה כמו שעשה אביו לשרה, כיון שלא נתעברה **ידע שהיא עקרה** והתפלל עליה'.

ג. ועל איזה דבר כותב רש"י שהוא לא ידוע? | רש"י בראשית כה, ה: אם יעקב ועשו - אינו ידוע מה מלמדנו.

ד. ועל מה כותב רש"י בלשון תמיהה 'אינו ידוע'? | רש"י בראשית כה, ט: 'אחות נביות - ממשמע שנאמר (לעיל כה, יג) בת ישמעאל **אינו ידוע** שהיא אחות נביות'.

אַהֲבַת תּוֹרָה
פְּרִי עֵטָם שֶׁל לוֹמְדֵי תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב

פרשת ה'שבוע' או פרשת ה'שבת'?...

באתי בזה להביע את רחשי לבי על התועלת העצומה והמהפכה שהתחוללה בנפשי מאז הצטרפתי ללימוד היומי הקבוע והמבחנים שע"י תורה שבכתב. אמנם מאז שאני זוכר את עצמי הקפדתי בכל שבוע ושבוע לסיים את הפרשה עם פירוש רש"י, כפי שלמדתי בבית הוריי ורבותיי, אך הלימוד היה בדרך כלל ביום שישי לאחר תפילת שחרית, עם השלמות במהלך השבת מה שלא הספקתי ביום שישי. כך תמיד הייתי בטוח שאני יודע את הפרשה, בפרט אחרי שנים של לימוד.

אבל מאז שהצטרפתי, בעצת כמה ידידים, ללימוד היומי, גיליתי את ההבדל הענק בין לימוד כל הפרשה ביום אחד, ובין לימוד מחולק לפי ימים. הלימוד היומי מעניק אפשרות אמיתית לעצור ולהתבונן בכל רש"י, כלימוד מעמיק ויסודי, ולא כמרדף מהיר להספיק ולסיים את כל הפרשה. גם המבחנים היומיים - שאני מתפעל בכל יום מהרמה הגבוהה של המבחנים - מעניקים הכוונה ולימוד כיצד לדייק היטב בכל מילה ברש"י.

ועל כולנה: עצם הדבר שכבר מיום ראשון, במשך כל השבוע, חיים את פרשת השבוע, ולא נזכרים בשבת מהפרשה, הוא דבר נשגב שאי אפשר לתאר זאת למי שעדיין לא התחבר, זה קשר אחר ושונה לגמרי אל הפרשה! הלימוד היומי הופך אותך למחובר באופן תמידי במשך כל ימות השבוע, כל ימות החודש וכל ימות השנה, אל הפרשה, כך שהפרשה היא באמת 'פרשת **השבוע**' ולא 'פרשת **השבת**'...

בהוקרה, מנחם מענדיל ק. פעיה"ק צפת

בִּזְכוּת הַתּוֹרָה
שְׁמוֹת הַזּוֹכִים בְּהַגְרָלוֹת בְּפָרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה

זוכים בהגרלות אברכים ותלמידי ישיבות גדולות

סיכום יומי - 200 ש"ח: הרב **ברוך שמעון וייס** - ירושלים, מכנובקא בעלז | הבה"ח **חיים יצחק בראנדוויין** - אשדוד, נחלת אברהם | הרב **ישראל טאלר** - ירושלים, מיר | הרב **יהושע אדלר** - בני ברק | הרב **יעקב קליין** - ירושלים, בית ישראל | הרב **משה יעקב** - בית שמש | הרב **שלמה לוק** - ירושלים, בית ישראל | הרב **אלעזר מרדכי חשין** - ירושלים, אנשי מוהר"ן | הרב **יהודה לובלינג** - בני ברק , אמרי אמת | הרב **פרץ לנדאו** - ירושלים, יערות דבש | הרב **ציון בעדני** - ביתר עילית, עטרת גבריאל | הרב **רפאל וולדנברג** - בני ברק | הרב **אליעזר סבו** - בני ברק, ויזניץ | הרב **יוסף קניג** - ירושלים | הרב **דוד מיטלמן** - לוד, מיר | הרב **מרדכי רוטנברג** - בית שמש, שערי טוביה | הרב **אברהם דניאל** - ירושלים, ארחות תורה | הרב **יקותיאל יהודה גוטליב** - טבריה, מבצר התורה צאנז | הרב **ישראל מאיר כהן** - מודיעין עילית, כתר תורה | הבה"ח **צבי מאיר פאנעט** - בית שמש, מאור עיניים ירושלים | הרב **אליהו שחור** - מודיעין עילית, עטרת שלמה | הרב **דוד נחמן דרדיק** - ירושלים, תפארת יונה | הרב **נתנאל קאוי** - בני ברק | הרב **אלחנן אליאב** - עפולה, שיח יצחק | הרב **יוסף גיגי** - צפת | הבה"ח **חיים גוסטספלד** - ירושלים, עמרם חסידא | הבה"ח **יחזקאל רוזנברג** - ירושלים, פוניבז' | הבה"ח **נתן לערנער** - ירושלים, בריסק הבה"ח **שלמה יעקבי** - בני ברק, ברית יעקב ירושלים | הרב **אלחנן נאמן** - ירושלים, דרכי דוד | הרב **אליהו אדלר** - רכסים, כנסת חזקיה | הרב **אלימלך קופשיץ** - מודיעין עילית, ובחרת בחיים | הרב **משה יוסף פולק** - בית שמש, מצויינים | הרב **אפרים זאב לקס** - עפולה, ישיבת נחלת אברהם | הבה"ח **נתנאל דוד** - באר יעקב, בני ברק | **מבחן שבועי 500 ש"ח:** הבה"ח **צבי מאנדל** - אלעד, אוהל שמעון ירושלים | הרב **אלימלך לרנר** - ירושלים | הרב **שמעון מאיר פליישמן** - ירושלים, רצופות | הבה"ח **פנחס רוט** - בית שמש, ביאלא אלעד | הרב **משה צבי בוק** - מודיעין עילית, משנת אברהם | **יודעים את התורה - 150 ש"ח:** הרב **ברוך וולס** - מודיעין עילית, ראדין הרב **יצחק גלבר** - מודיעין עילית, רוממות התורה | **'להתחבונן' - 100 ש"ח:** הבה"ח **יהודה עמרני** - בני ברק, הגר"מ שטרנבוך בית שמש | הבה"ח **אפרים פישל הלוי סגל** - ירושלים | הרב **אברהם בהר** - אשדוד, אוהל דינה | **חקור דבר - 200 ש"ח:** הבה"ח **אהרן הלל קאהן** - בית שמש, באבוב בני ברק | הרב **יעקב נויבירט** - מודיעין עילית, שערי אריה | **מחודדים - 50 ש"ח:** הרב **אברהם גוילנסקי** - בית שמש | הרב **שלמה דוויטש** - ירושלים | הרב **יצחק אלתר** - בני ברק | הרב **יוסף וולפסון** - רכסים, רינה של תורה | **פשט ע"פ אונקלוס ורש"י:** הבה"ח **זאב גנדיקט** - ירושלים | הרב **רפאל רבינוביץ** - חיפה, מקום תורה | הרב **יוסף רוטשניק** - ירושלים, מיר | **נבחנים קבועים - 100 ש"ח:** הרב **מרדכי לוברבום** - ביתר עילית | הבה"ח **איתמר אשכנזי** - בני ברק, נחלת התורה בני ברק | הרב **מרדכי שלמה ברים** - ביתר עילית | הרב **יהודה בוים** - ביתר עילית, צאנז ביתר | הרב **אברהם יצחק אוביץ** - אשדוד, ויזניץ

זוכים בהגרלות תלמידי ישיבות קטנות וילדים

סיכום יומי - 50 ש"ח: הבה"ח **זאב מנדליאל** - בית שמש, תורת עול | יניק וחכים **אביגדור קוטשר** - ירושלים, בית אשר | יניק וחכים **שלמה זיקרי** - ירושלים, כולל חסידי ירושלים | הבה"ח **מנחם שמעיה** - ביתר עילית, עין התורה | הבה"ח **פינחס יהודה לוי** - מודיעין עילית, היכל יוסף | יניק וחכים **נהוראי כהן** - בני ברק, איש מצליח | יניק וחכים **שמואל סלנט** - מודיעין עילית, מאה שערים | הבה"ח **שמעון הי זהב** - ביתר עילית, דרכי משה | יניק וחכים **יחיאל שוורץ** - לוד, דרכי שמואל | הבה"ח **מאיר צארום** - בני ברק, דברי מרדכי | הבה"ח **אברהם רובינשטיין** - מודיעין עילית, של תורה בני ברק | הבה"ח **שמעון זונשיין** - ירושלים, ביאלא בני ברק | יניק וחכים **עקיבא גולדשטיין** - בני ברק, קרלין סטולין | יניק וחכים **חיים שאול גריינימן** - לוד, דרכי יושר | יניק וחכים **ישכר דוב רוקח** - ירושלים, בית ישכר | הבה"ח **משה קאופמן** - ביתר עילית, אמשינוב | הבה"ח **ישראל יעקב רוטמן** - ירושלים, תפארת הגר"א | ה"ה **ז. רוטמן** - ירושלים | הבה"ח **דוד גרינוולד** - ביתר עילית, תורת רפאל | יניק וחכים **שמואל פישמן** - קרית גת, ברכת אברהם סלונים | יניק וחכים **יוסף אשלג** - בית שמש, נפש החיים | **מבחן שבועי - 100 ש"ח:** הבה"ח **אהרן וידיער** - בני ברק, תורת נשה | יניק וחכים **יצחק האס** - ירושלים | יניק וחכים **יצחק אייזיק ברסלר** - בית שמש, רמ"א | **יודעים את התורה - 50 ש"ח:** הבה"ח **מאיר פישביין** - בני ברק, רוממות התורה | יניק וחכים **זאב דוב רוזנפלד** - בני ברק, זיו התורה | **מחודדים - 50 ש"ח:** הבה"ח **יעקב הינריך** - בני ברק, משכן התורה | יניק וחכים **יעקב שלמה הגר** - ביתר עילית, ויזניץ | **קטן היודע - 50 ש"ח:** יניק וחכים **ישעיהו אריה אלדד** - ירושלים, חוות דעת | יניק וחכים **דוד לנג** - מודיעין עילית, תפארת שלום | יניק וחכים **יעקב יצחק קליין** - ירושלים, בית אשר | **קטן היודע - מבצע שולחן שבת - 50 ש"ח:** יניק וחכים **משה שולזינגר** - בית שמש, תורת עולם | יניק וחכים **יעקב יהודה הורן** - ירושלים, קמניץ | יניק וחכים **דוד זוהר** - בני ברק, באר יהושע יניק וחכים **משה מאיר גולדברג** - בני ברק, באר יהושע | יניק וחכים **חיים פוקסברומר** - מודיעין עילית, עטרת שלמה | יניק וחכים **מרדכי ג'קובס** - אלעד, קהילות יעקב | יניק וחכים **אליהו אליעזר שנהב** - ביתר עילית, נפש החיים

לרישום והצטרפות ל'תורה שבכתב':

02-500-2018

נדרים+

מארה"ב: 1518-9881-351 | מאנגליה: 4433-0613-0131

מכון הוצאה לאור | אגף 'שיעורי תורה' | קו 'קול התורה' | מבחר שיעורים במגוון שפות וסגנונות | סיכומים ומבחנים | שעשועי תורה | הגרלות ופרסים | גיליון שבועי | ניוזלטר יומי

לפניות, תגובות והערות: ts025002018@gmail.com

גם בימי החנוכה, לא מוותרים על האור היומי המתוק והקבוע של לימוד פרשת השבוע עם פירוש רש"י, בידיעה, בהבנה, ובקביעות!

היכנו למבצעי חנוכה המיוחדים והמאירים ב'תורה שבכתב'

לחנוכה מתכוננים עם אור התורה!